

آشنائی با ساختار و عملکرد بانک جهانی

مهدی فیل سرائی^۱، صدیقه میرغمگین^۲، زهرا رستمی^۳، الهه غلامی^۴

^۱ دانشگاه آزاد اسلامی، گروه حسابداری، واحد بجنورد، ایران

^۲ دانشگاه پیام نور، گروه مدیریت، واحد مشهد، ایران

^۳ دانشگاه پیام نور مشهد، گروه مدیریت، واحد مشهد، ایران

^۴ دانشگاه پیام نور مشهد، گروه مدیریت، واحد مشهد، ایران

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

مهدی فیل سرائی

چکیده

امروز اختلاف درآمد سرانه کشورها بسیار زیاد و از چهل هزار دلار تا هزار دلار است. این امر نشان می‌دهد که توسعه ناموزون، فقر و بی‌عدالتی روی دیگر سکه توسعه و توسعه‌یافتگی در اقتصاد جهانی است. شکاف اقتصادی بین کشورهای ثروتمند و فقیر در حال افزایش است. ساختارهای غیرقابل انعطاف حاکم بر اقتصاد جهانی به گونه‌ی طراحی شده است که خوش بین ترین نظریه پردازان تئوری های توسعه اقتصادی بر این باورند که شکاف اقتصادی موجود به این زودی از بین نخواهد رفت. گرچه افزایش سریع رشد اقتصاد جهانی در سال ۲۰۰۶، زمینه لازم را برای دستیابی به اهداف هزاره توسعه اقتصادی فراهم کرد، ولی به نظر می‌رسد برنامه‌های جهانی برای ریشه کنی فقر چندان کارایی نداشته است.

از طرفی به زعم صاحب‌نظران این رشته، ریشه بحران مالی فراگیر و بی‌نظیر اخیر، در ذات نظام سرمایه‌داری است. دوره‌های رونق و رکود در اقتصاد جهانی و در طول حیات نظام سرمایه‌داری مشاهده شده و مدلهائی هم برای تکرار آن تبیین گردیده است. همواره نوآوری‌ها، بازسازی‌ها و یکپارچه‌سازی‌ها در این چرخه، باعث رونق و مقاومت‌های اجتماعی مانند انقلابات‌های‌بخش، موج جنبش‌های مردمی، جنبش دانشجویی، نظریه‌های جدید اصلاحات فرامدرنیستی و حوادثی نظیر حادثه ۱۱ سپتامبر و... نقش رکودی در این چرخه داشته‌اند. گروهی از صاحب‌نظران معتقدند نهادهای بین‌المللی مالی اقتصادی در وظایف خود که از بین بردن فقر و توسعه عدالت و همچنین اعلام هشدارهای کافی برای وقوع بحران مالی و مقابله با آن بود، موفق نبوده‌اند. بانک جهانی به عنوان یکی از مهمترین سازمان‌های بین‌المللی می‌بایست اهداف مهم خود در راستای توسعه جامع و پایدار و کاهش فقر را در کشورهای عضو را دنبال می‌کرد لیکن شاهد کاهش وام‌های پرداختی و روند منفی وام‌های بانک به کشورهای در حال توسعه هستیم. همچنین از سوی دیگر، قدرت‌های بزرگ مالی، مدیریتی و اقتصادی جهان با استفاده از ابزار رسانه، سیستم مالی کشورهای زیادی را منزوی کرده و طی ۵۰ سال اخیر تحریم‌های اقتصادی و تجاری را ضد ۵۵ کشور مستقل اعمال کرده‌اند. بطوریکه امروزه اعتماد به سیستم مالی و تجاری جهانی به حداقل رسیده است.

اما بحث‌های مربوط به نقش بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در اقتصاد جهان و تاثیرات مثبت و منفی آن تا آن اندازه گسترش یافته است که خود می‌تواند به عنوان موضوعی مستقل در ادبیات اقتصادی تلقی شود. در این مقاله ضمن اشاره به دلایل تشکیل این سازمان‌ها، انگیزه‌های توسعه‌ای بنیانگذاران، ساختار و سازوکارهای حاکم بر این سازمان‌ها، روسا و جهت‌دهندگان این

نهادها از بدو تشکیل تا زمان حال، به نتایج و تاثیرات مفید یا مخرب توصیه های این نهادها در کشورهای مختلف اشاره می شود. در این خصوص به برخی از سیاست های تعدیل کلان اقتصادی، توصیه شده از جانب بانک جهانی و صندوق بین المللی پول، مانند: برقراری تجارت آزاد، از میان برداشت تعرفه ها و محدودیت های واردات، باز گذاشتن درهای اقتصاد و رفع محدودیت های دولتی در سرمایه گذاری های خارجی و خصوصی سازی مؤسسات دولتی به اختصار پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: اقتصاد جهانی، فقر جهانی، صندوق بین المللی پول، جنگ دوم جهانی، وام

مقدمه

پیش از آنکه به بانک جهانی بپردازیم بهتر است بدانیم که در دنیای زندگی می کنیم که میانگین درآمد سالانه آن بیش از ۳۱ تریلیون دلار است. در این دنیا و در برخی از کشورها افراد به طور متوسط بیش از ۰۰۰،۴۰ دلار در سال درآمد دارند. ولی در همین دنیا ۲/۸ میلیارد نفر (بیش از نصف مردم کشورهای در حال توسعه) درآمدی کمتر از ۷۰۰ دلار در سال دارند که در بین آنها ۱/۲ میلیارد نفر کمتر از یک دلار در روز درآمد دارند. به همین دلیل روزانه ۳۳،۰۰۰ نفر در این کشورها می میرند و فقر بیش از ۱۰۰ میلیون کودک را از نعمت سواد آموزی محروم کرده است.

رشد جمعیت جهان در سالهای ۲۰۱۵، ۱۹۹۸، ۱۹۸۰

مسئله کاهش چنین فقری در شرایطی که جمعیت جهان رو به فزونی است و در پنجاه سال آینده حدود ۵۰٪ رشد خواهد داشت؛ چالش بزرگی است.

تمرکز فعالیت سازمانهای جهانی به کم کردن این فاصله و تبدیل منابع کشورهای ثروتمند به عاملی جهت رشد کشورهای فقیر امری اجتناب ناپذیر است. بانک جهانی که یکی از بزرگترین منابع کمک به توسعه در جهان است برای حمایت از تلاش کشورهای در حال توسعه برای ساختن مدارس و مراکز بهداشتی، تامین آب و برق، مبارزه با بیماری و حفاظت از محیط زیست، هدفگذاری کرده است. کشورهای کم درآمد دنیا بطور کلی قادر به وام گرفتن در بازارهای بین المللی نمیشوند و یا صرفا با پرداخت نرخهای بهره پائین میتوانند پول قرض کنند. این کشورها، علاوه بر کمکها و وامهای مستقیم از کشورهای توسعه یافته، از بانک جهانی اعطائیه، وام بدون بهره، و کمک فنی دریافت میدارند که به آنها، توانائی تامین کردن خدمات اساسی را میدهد. این کشورها ۳۵ تا ۴۰ سال برای بازپرداخت وامها وقت دارند، که می تواند ۱۰ سال نیز تمدید شود.

در طی چند سال اخیر، بانک جهانی منابع قابل توجهی را متوجه فعالیتهائی کرده است که آثار جهانی داشته باشند. یکی از آنها کاستن بدهی است، و با بکار بستن شیوه ایی نو از بدهی ۲۶ کشور فقیر کاسته شده است. پولی که این کشورها در رابطه با بازپرداخت بدهی، صرفه جوئی میکنند در عوض صرف مسکن، آموزش و پرورش، بهداشت، و برنامه های رفاهی برای مردم فقیر خواهد شد.

بانک جهانی، همراه با ۱۸۹ کشور و سازمانهای متعدد، متعهد به یک همکاری جهانی بی سابقه برای مبارزه با فقر، ثبت نام کودکان در مدرسه، مرگ و میر کودکان، بیماریها، و دسترسی به آب، مبارزه بر علیه اچ آی وی/ایدز، تامین آموزش و پرورش برای دختران، کمک به بازسازی کشورها پس از استقلال و یا کمک به بازسازی مناطق، پس از زلزله های ویرانگر می باشد که باید تا سال ۲۰۱۵ برآورده شوند.

تاریخچه (صندوق بین المللی پول و بانک جهانی)

در اواخر دوران جنگ دوم جهانی و در زمان ریاست جمهوری فرانکلین روزولت در آمریکا، آن زمانی که هنوز از خرابی ها و خاکستر آتش سوزی های شهر های اروپا دود بلند می شد، امپریالیسم تازه نفس آمریکا در اوج قدرت اقتصادی و نظامی، در جهت تثبیت برجستگی خود نسبت به رقبای خسته و بی رمق اروپایی اش، دو ارگان به نام های "صندوق بین المللی پول" یا "آی ام اف" و "بانک بین المللی ترمیم و توسعه" که بعد ها به "بانک جهانی" مشهور شد، را پایه ریزی کرد.

پس از پایان جنگ جهانی دوم، در کنفرانس بین المللی برتون وودز نیوهمپشایر آمریکا در ۱۹۴۴ نمایندگان ۴۴ کشور، اساسنامه صندوق بین المللی پول را به همراه پیشنهاد تاسیس بانک بین المللی ترمیم و توسعه تصویب کردند. ایران نیز یکی از ۴۴ کشور شرکت کننده در کنفرانس بود که از طرف ایران ابوالحسن ابتهاج در این کنفرانس حضور داشت.

یک سال و نیم بعد یعنی در ۲۷ دسامبر سال ۱۹۴۵ "صندوق بین المللی پول" بعد از تنظیم اساسنامه سازمانی آن با عضویت ۴۵ کشور که شامل ایران هم بود، شروع به کار کرد. "صندوق بین المللی پول" و "بانک جهانی" در واقع نقش مکمل یکدیگر را بازی میکنند.

برای گرفتن وام از "بانک جهانی"، عضویت کشور وام گیرنده در "صندوق بین المللی پول" ضروری می باشد. این بانک با هدف پاسخگویی به مشکلات اقتصادی کشورهای آسیب دیده از جنگ جهانی دوم تشکیل شد و از نظر طراحان اولیه، وظیفه آن کمک به بازسازی بود و نه توسعه. با بازسازی ویرانیهای ناشی از جنگ جهانی دوم و سامان یافتن اقتصاد کشورهای مذکور، هدف آن بانک به کاهش فقر در کشورهای در حال توسعه با درآمد متوسط تغییر یافت. با این حال کشورهای در حال توسعه ای که در کنفرانس حضور داشتند معتقد بودند که ارجحیت به بازسازی داده شود و منابع اندکی جهت اهداف توسعه ای هزینه شود. در نهایت کشورهای آمریکای لاتین پیشنهاد کردند که در اساسنامه بانک به طور مساوی روی بازسازی و توسعه تاکید شود.

بودجه این دو سازمان از حق عضویت های کلان کشور های عضو، تامین شده و مدیریت و حق رای اعضا بر حسب معادلات پیچیده ای تعیین می شود که خللی به جایگاه اقتصادی کشور های امپریالیستی متروپل با سایر کشور ها وارد نماند. آمریکا، ژاپن، آلمان، فرانسه و انگلستان جزء هیئت مدیره دائم "صندوق بین المللی پول" می باشند. رئیس "صندوق بین المللی پول" در نشست های سالانه سران "جی - هشت" که از تجمع رهبران کشور های امپریالیسی آمریکا، ژاپن، آلمان، فرانسه، انگلستان، کانادا، ایتالیا و اخیرا روسیه تشکیل می شود، شرکت کرده و گزارشی از اوضاع اقتصادی جهان در اختیار آنان قرار می دهد.

تعداد اعضا این دو سازمان (به غیر از کره شمالی و کوبا و چند کشور گمنام و کوچک از قبیل آندورا، تووالو، لیختن اشتاین، موناکو و نارو) تاکنون به ۱۸۵ کشور رسیده است. فلسطین، جمهوری صحرا و تایوان از دیگر کشورهایی هستند که تا به حال به عضویت این دو سازمان در نیامده اند. در سال گذشته هم بولیوی و هم ونزوئلا تهدید به ترک عضویت از این دو سازمان کردند. حدود ۱۰۰۰۰ کارشناس توسعه از کشورهای مختلف جهان در مقر سازمان بانک جهانی در واشنگتن دی سی یا در دفاتر این سازمان در ۱۰۹ کشور مشغول به فعالیت می باشند.

یکی از تحولات جهان پس از جنگ دوم جهان، تغییر "استعمار کهن" به "استعمار نو" بود. تا قبل از جنگ جهانی دوم شکل اصلی نفوذ، لشکر کشی نظامی، پیاده کردن سرباز و حکومت بر مردم بومی آن کشور ها و غارت و چپاول با سرکوب عربان بود که عملا در مقابل خیزش های بزرگ ضد استعماری مجبور به عقب نشینی شده بود، پس از جنگ و تضعیف قدرتهای جهانی، "نو استعماری" اجازه می داد تا کماکان بهره برداری از معادن و منابع زیر زمینی گرفته و نیروی کار ارزان کشور های تحت سلطه، بر جای خود باقی بماند اما فقط صورت قضیه تغییر کند. دولتهای بومی وابسته و نفوذ سرمایه و ایجاد وابستگی تنگاتنگ اقتصادی مهمترین سیاست فاتح اصلی جنگ جهانی دوم یعنی آمریکا بود. امپریالیسم تازه نفس آمریکا با شم قوی بورژوازی اش در این راستا دو نهاد جهانی فوق الذکر و بعد ها هم در سال ۱۹۹۵ "سازمان تجارت جهانی" یا "دبلیو تی او" را بنیان گذاری کرد. سرمایه دارانی که در "برتون وودز" نیهومشایر به دور هم گرد آمده بودند، به منظور جلوگیری از پیدایش افت های سریع و مخرب در خرید و فروش سهام که منجر به فرو پاشی بافت های اقتصادی یک کشور و در نتیجه سقوط دولت ها و بی ارزش شدن پول و ارز آن

کشورها می شود، برای سازمان "صندوق بین المللی پول" نقش دکتری که از وقوع حوادث نامطلوب اقتصادی باید جلوگیری کرده و نقش کنترل کننده داشته باشد، قائل شدند. در واقع مبارزه با عوارض ناشی از این افت های شدید که باعث نزول سودآوری و نرخ بهره و از بین رفتن سریع سرمایه ها و در نتیجه گسترش "نابسامانی" های اقتصادی و اجتماعی می شوند از وظایف این نهاد ها تلقی می شود. نابسامانیهایی که در کشور های وابسته به سرمایه داری، پتانسیل انقلابات ضد استعماری را در خود حمل میکنند و در کشور های متروپل، سود آوری سرمایه را برای مدتها به عقب می اندازند.

در سال های بعد از جنگ دوم جهانی، کشور های اروپایی و ژاپن از زمره کشور هایی بودند که از وام های کلان این دو ارگان برای ساختن اقتصاد های جنگ زده خود استفاده کردند. اما در اوایل سال های ۱۹۶۰، رشد اقتصاد

سرمایه داری در آن کشور ها به حدی رسیده بود که دیگر نیازی به گرفتن آن وام ها نداشتند. در نتیجه به تدریج کشور هایی از آفریقا، آسیا، آمریکای جنوبی و خاورمیانه که تازه از زیر سلطه "استعمار کهن" بیرون آمده بودند و به اصطلاح "استقلال" خود را به دست آورده بودند، جای آنها را گرفتند و وام ها با شتاب بیشتری به این سمت گرایش پیدا کرد. در دهه ۱۹۹۰ هم بعد از فروپاشی شوروی، وام دار کردن کشور های اروپای شرقی هر روز گسترش بیشتری یافت. در سال های اخیر، "صندوق بین المللی پول" توسط میلیارد ها دلار سرمایه مالی، اقتصاد های رکودی

کشور هائی همچون مکزیک (۱۹۹۵)، اندونزی، تایلند، فیلیپین و کره جنوبی (۱۹۹۷)، روسیه (۱۹۹۸)، برزیل (۱۹۹۹) و (۲۰۰۲)، آرژانتین (۲۰۰۱) و غیره را هدف جولان خود قرار داده است تا به اصطلاح از عواقب ورشکستگی آن اقتصاد ها به سایر کشور ها جلوگیری بعمل آورد.

ساختار سازمانی بانک جهانی

گروه بانک جهانی یکی از ارگانهای سازمان ملل متحد بوده و یک بانک معمولی نیست و از پنج موسسه توسعه‌ای مستقل و در عین حال هماهنگ با سیاست‌های کلی بانک، تشکیل شده است.

بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه، به کشورهای در حال توسعه خدمات وام‌دهی و کمک‌های فنی و تکنیکی خود را ارائه می‌دهد. موسسه مالی بین‌المللی در سال ۱۹۵۶ میلادی با هدف حمایت از فعالیت‌های بخش خصوصی در کشورهای عضو تأسیس شد. این موسسه وظایف حمایتی بانک در قبال بخش خصوصی کشورهای عضو را عهده‌دار شده است. انجمن توسعه بین‌المللی در سال ۱۹۶۰ میلادی با هدف فعالیت در کشورهای بسیار فقیر آغاز به کار کرد. این موسسه در حال حاضر به کشورهای با درآمد سرانه کمتر از ۸۶۰ دلار وام‌های با بهره کم اعطا می‌کند. مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری، وظیفه داوری و حل و فصل اختلافات فی‌مابین سرمایه‌گذاران خارجی و کشورهای عضو را بر عهده دارد.

موسسه تضمین سرمایه‌گذاری‌های چند جانبه، در سال ۱۹۸۸ میلادی فعالیت خود را آغاز کرد و تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای در حال توسعه را در دستور کار خود قرار داده است. بر اساس اساسنامه، این موسسه ریسک‌های غیر اقتصادی (سیاسی) در کشورهای در حال توسعه را پوشش می‌دهد. این ریسکها عبارتند از: ریسک مصادره اموال، ریسک نقض قرارداد، ریسک انتقال یا تبدیل ارز و ریسک جنگ یا شورش‌های داخلی.

نحوه فعالیت بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول

کشورهای کم درآمد دنیا به دلیل نرخ بالای بهره، قادر به گرفتن وام در بازارهای بین‌المللی نیستند. این کشورها، علاوه بر کمک‌ها و وام‌های مستقیم از کشورهای توسعه یافته، از بانک جهانی اعتبار، وام بدون بهره و کمک فنی دریافت می‌کنند که به آنها توانایی تأمین نیازهای اولیه و خدمات اساسی را می‌دهد. این کشورها ۳۵ تا ۴۰ سال برای بازپرداخت وام‌ها وقت دارند که تا ۱۰ سال قابل تمدید است. یکی دیگر از خدمات این سازمان؛ کاستن از بدهی کشورهای فقیر بسیار بدهکار است. این امکان باعث می‌شود که این کشورها به جای بازپرداخت وام آنرا صرف مسکن، آموزش و پرورش، بهداشت و برنامه‌های رفاهی برای مردم نیازمند، کنند.

ضمناً بانک جهانی حمایت از مبارزه علیه ایدز را در راس برنامه‌های خود قرار داده و بزرگترین تأمین کننده بودجه برای برنامه‌های ضد ایدز (وی‌ای‌دز) در دنیاست. تعهدات فعلی این بانک به سازمان‌های مبارزه با ایدز بیش از ۱/۳ میلیارد دلار می‌باشد که نیمی از آن تنها به آفریقای جنوبی اختصاص داده شده است.

بانک جهانی پس از بررسی پروژه‌ای که برای آن درخواست وام شده است، توجه خود را به اعتبار و خوش‌حسابی دولت متقاضی معطوف می‌دارد، زیرا بانک جهانی تنها به دولتها وام می‌دهد، و از آنجائیکه امکان سوخت شدن بازپرداخت وام وجود دارد، وامها با تضمین دولت کشورهای عضو اعطا میشود و در صورت وجود ریسک، از سرمایه بانک که حاصل سهام کشورهای عضو می‌باشد تأمین می‌گردد.

شرایط بانک برای پرداخت وام یا تضمین آن به قرار زیر است:

- ۱- ضمانت بازپرداخت اصل و بهره وامهای پرداختی توسط بانک مرکزی یا دستگاه رسمی دیگری در کشور عضو.
- ۲- عدم امکان اخذ وام با شرایط مناسب از بازارها و منابع دیگر.
- ۳- تأیید طرح عمرانی یا تولیدی پیشنهاد شده توسط اعضا.
- ۴- مناسب بودن نرخ بازده طرح و توان بازپرداخت اصل و فرع وام.
- ۵- اطمینان از بازپرداخت اصل و فرع وام اعطایی.
- ۶- دریافت کارمزد مناسب برای تضمین وامهای دیگران.
- ۷- مصرف وام اعطایی صرفاً برای مقاصد عمرانی و تولیدی.

وامهای این بانک به نرخ بهره‌های حاکم بر بازار و با موعدهای پرداخت معمولی بازار اعطا می‌گردد، از نظر مسئولان بانک جهانی، برای اعطای وام به پروژه‌ها باید به دو جنبه توسعه‌ای و مالی وامها توجه شود یعنی یا به توسعه اقتصادی کمک کند و یا از جنبه مالی به کشورها کمک شود.

"صندوق بین‌المللی پول" به کمک چندین هزار کارمندان نخبه اقتصاددان خود که از ملیت‌های مختلف هستند، توسط متخصصین بازرگانی و امور اداری، حساب داران و کارشناسان بودجه و برنامه ریزان پروژه‌های اقتصادی، از شرایط اقتصادی هر کشور گزارش تهیه کرده تا در دسترس آن دسته از شرکت‌ها و کمپانی‌هایی که علاقمند به سرمایه‌گذاری در آن کشورها هستند قرار بگیرد. همه وام‌های داده شده با در مد نظر داشتن "سود هر چه بیشتر" و از دیداد "نرخ بهره" که عملاً منجر به نابود کردن برخی منابع و امکانات

اقتصادی و حتی طبیعی کشورها ختم می شود. برای حفظ و رشد نظام سرمایه داری، "صندوق بین المللی پول" کشورها را مجبور به گذاشتن یک سری قوانین داخلی نموده که عمدتاً مبتنی بر کاهش نقش دولت در اقتصاد است. رهنمود صریح صندوق و اصرار در خصوصی سازی صنایع دولتی، آموزش و پرورش، خدمات اجتماعی، شرکت‌های مخابراتی، حمل و نقل و ترابری، سیستم راه آهن، بهداشت و بهداشت، در خدمت به شرکت‌های چند ملیتی می باشد.

یکی از مواردی که همواره در صدر شرایط دریافت وام از "صندوق بین المللی پول" قرار داشته است مسئله خصوصی سازی منابع آب می باشد که به کنترل قیمت‌های محصولات کشاورزی در کشورهای آسیائی و آفریقائی و همچنین گران شدن آب آشامیدنی در سراسر جهان منجر شده است. "صندوق بین المللی پول" دولت‌ها را تشویق می کند تا با واگذاری امور اقتصادی خود به بخش خصوصی، از سوبسیدها و هزینه‌های دولتی خود کاسته و فضای هر چه بیشتری در اختیار بخش خصوصی و در واقع کمپانی‌های جهانی بگذارند. عموماً برآیند واقعی این شیوه‌های اقتصادی همان‌طور که در ایران دیده شد چیزی به جز ازدیاد تورم و تشدید فقر و بیکاری نبوده است. آن‌چه در ایران به تاثیر از بند‌های مصوب در اصل ۴۴ قانون اساسی در جهت خصوصی سازی اتفاق افتاده است این است که بنگاه‌های تولیدی دولتی به قیمت بسیار ارزان و به اقساط طولانی مدت به سرمایه داران بانفوذ فروخته شده و مالکین جدید با تعویق پرداخت حقوق کارگران، و یا با فروش ماشین‌آلات، مواد اولیه و امکانات آن در بازارهای سیاه و بالاخره با حیف و میل وام‌های کلان بانکی ای که در قبال ضمانت مالی از آن بنگاه‌ها به دست آورده اند، عملاً آن مجموعه‌ها را دچار رکود و به رشد بیکاری و فقر و گرسنگی افزوده اند.

الزامات و شرایطی که "صندوق بین المللی پول" برای کشورهای وام‌گیرنده تعیین می کند، عملاً اقتصاد آن‌ها را با نابسامانی‌های بیشتر که نتیجه ای جز فقر و فلاکت بیشتر، ازدیاد خیل عظیم بیکاران، بهره‌کشی از کار کودکان و استثمار بیرحمانه کارگران و زحمتکشان آن کشورها ندارد مواجه ساخته است. تازه این مسئله جدا از فساد اداری مالی دولت‌های کشورهای وام‌گیرنده در وام‌های اعطا شده

می باشد. برنامه‌های "صندوق بین المللی پول" دولت‌ها را تشویق به مد نظر داشتن ازدیاد "سود نهایی" و چشم پوشی از ضررهای چندبعدی آنی و آتی برنامه‌ها می کند.

بانک بین المللی ترمیم و توسعه

اهداف این بانک عبارتند از :

- ۱- مساعدت در ترمیم و توسعه کشورهای عضو از طریق سرمایه گذاری در امور تولیدی
- ۲- تشویق سرمایه گذاری خارجی از طریق تضمین یا مشارکت در اعطای وامها.
- تشویق رشد متوازن و بلند مدت تجارت بین الملل و حفظ تعادل در موازنه پرداختها از طریق تشویق سرمایه گذاری بین المللی.

۴- اعطای وام یا تضمین با اولویت‌های بالا در کشورهای عضو.

۵- هدایت فعالیتها با توجه به تاثیر سرمایه‌گذاری بین‌المللی بر شرایط اقتصادی کشورهای عضو و کمک به ایجاد یک دوره تحول در اقتصاد پس از جنگ کشورها.

- انواع تسهیلات اعطائی بانک بین المللی ترمیم و توسعه
 - ارائه وام و یا کمکهای بلاعوض
 - ارائه خدمات مشاوره ای توسط کارشناسان برجسته بانک
 - کمکهای فنی و یا برگزاری سمینارها و کنفرانسها جهت انتقال دانش و تجربیات به کشورهای عضو.
 - آشنائی کشورهای عضو با آخرین تحولات تکنولوژیکی و اقتصادی
- ایران با توسعه همکاری با این موسسه معتبر بین‌المللی نه تنها از منابع مالی تقریباً ارزان قیمت آن موسسه بهره‌مند می‌گردد بلکه سایر خدماتی که ره آورد این همکاری‌ها می‌باشد نیز نصیب کشور می‌گردد (همانند خدمات مشاوره ای، فنی، انتقال دانش، بورسهای تحصیلی احتمالی و تجربه کارشناسان خبره آن بانک). بانک جهانی حتی در فرآیند تدوین و آماده‌سازی پروژه‌های مشترک خود، براساس نظر و مشورت کارشناسان داخلی به تعدیل رهیافت‌های خود نیز می‌پردازد و پروژه‌های مشترک را براساس ویژگیهای خاص هر کشور تدوین و اجرا می‌کند. بانک براین عقیده است که کارآمدترین استراتژی توسعه، استراتژی است که براساس اولویت‌های توسعه‌ای کشور تدوین شود. علاوه بر این، بانک جهانی مطابق اساسنامه خود حق ندارد ملاحظات سیاسی را در تصمیم‌گیری‌های خود دخالت دهد.

نحوه ارائه تسهیلات بانک بین المللی ترمیم و توسعه

- تعیین طرح‌ها و مشخص نمودن اولویت‌های سرمایه‌گذاری
- اعزام هیاتی از بانک به کشور عضو جهت بررسی طرح‌های پیشنهادی و اولویت‌دار کشور ا مقامات ذیصلاح
- ارائه گزارشی از سوی بانک جهانی تحت عنوان استراتژی همکاری با کشور شامل پروژه‌های مورد توافق بانک جهانی و کشور عضو
- تصویب گزارش فوق‌الاشاره توسط هیات مدیره بانک جهانی
- بررسی تمام پروژه‌ها توسط گروه کارشناسان از جنبه‌های مالی، فنی، مدیریتی و اقتصادی
- اخذ مجوزهای لازم داخلی کشور عضو
- شروع مذاکرات وام با حضور مقامات رسمی کشور وام‌گیرنده و بانک جهانی به منظور توافق نهایی بر روی سند موافقت‌نامه وام
- ارائه پیشنهاد اعطای وام برای تصویب به هیات مدیره بانک، به همراه گزارش‌های کاملی درباره وضعیت اقتصادی کشور وام‌گیرنده، شرح فنی طرح پیشنهادی و جنبه‌های حقوقی قرارداد وام
- تصویب و صدور مجوز اعطای وام
- تهیه گزارش‌هایی از پیشرفت پروژه در طول مدت زمان اجرای پروژه توسط بانک
- واريز مرحله به مرحله مبلغ وام براساس پیشرفت عملی پروژه به صورت نظارت شده
- گزارش ارزیابی از نتایج و تجارب حاصله و نیز پیشنهادهاتی به منظور اجرای پروژه‌های جدید در پایان مراحل اجرایی

موسسه مالی بین‌المللی

موسسه مالی بین‌المللی یکی از اعضای گروه بانک جهانی است که در سال ۱۹۵۶ تاسیس شد. این موسسه با ارائه خدمات سرمایه‌گذاری و مشاوره‌ای به پروژه‌های بخش خصوصی که دارای طرح توجیه مناسب هستند باعث رونق بخش خصوصی می‌شود. توسعه بخش خصوصی در راستای هدف و شعار بانک جهانی در خصوص توسعه و کاهش فقر می‌باشد به گونه‌ای که توسعه بخش خصوصی را عاملی مثبت در روند فقرزدایی و رشد اقتصادی دانسته و آن را عامل درون‌زای توسعه معرفی می‌کنند. مطابق اساسنامه IFC رئیس این موسسه، رئیس بانک جهانی است که قائم مقام او در IFC به عنوان مدیر اجرایی ایفای نقش می‌کند. در حال حاضر کشورهای اهداکننده منابع مالی و سهامداران عمده در تصویب پروژه‌ها نقش اساسی دارند.

انواع تسهیلات اعطایی

موسسه مالی بین‌المللی بر پایه کسب منفعت و سود، فعالیت‌های خود را شکل می‌دهد. به گونه‌ای که در پروژه‌های خیریه و یا پروژه‌هایی که دارای توجیه‌پذیری و سودآوری مناسبی نیستند مداخله نمی‌کند. موسساتی برای استفاده از خدمات IFC مناسب هستند که یا متعلق به بخش خصوصی بوده و یا دست‌کم ۵۱ درصد سهام آن را بخش خصوصی در اختیار داشته و توسط بخش خصوصی مدیریت شوند. تنها استثنا در این زمینه شرکت‌های دولتی هستند که در حال خصوصی شدن بوده و در مرحله آماده شدن برای گذار به سمت خصوصی شدن می‌توانند از خدمات IFC بهره‌مند شوند. همچنین پروژه باید در یک کشور در حال توسعه عضو IFC اجرا شود. با اینحال اگر پروژه‌ای در یک کشور صنعتی اجرا شود ولی منافع آن به کشورهای در حال توسعه نیز تعلق گیرد امکان استفاده از تسهیلات IFC را خواهد داشت. سقف مشارکت IFC در پروژه‌های جدید ۲۵ درصد کل مبلغ پروژه است. این سقف برای حالت‌های خاص می‌تواند تا ۳۵ درصد نیز باشد. برای گسترش پروژه‌های در حال فعالیت، IFC می‌تواند تا ۵۰ درصد در هزینه‌های گسترش شرکت نماید مشروط بر اینکه رقم کل مشارکت IFC بیش از ۲۵ درصد کل پروژه در قبل و بعد از گسترش نباشد. IFC هیچیک از خدمات خود را به رایگان عرضه نمی‌کند و در هر فعالیت کارمزد خود را مطالبه خواهد کرد. با اینحال به دلیل اینکه IFC بدون کسب ضمانتنامه‌های دولتی به فعالیت اقتصادی می‌پردازد در ریسک‌های مربوط به هر پروژه نیز سهیم خواهد بود، به این ترتیب همانند موسسات مالی تجاری عمل می‌کند IFC در قبال مشارکت مالی در پروژه‌های بخش خصوصی درخواست ضمانتنامه دولتی یا بانکی نمی‌کند و توجیه‌پذیر بودن طرح و همچنین نرخ بازده مناسب پروژه براساس ارزیابی موسسه، برای سرمایه‌گذاری این موسسه در یک پروژه کفایت می‌کند.

خدماتی که توسط IFC ارائه می شوند، عبارتند از:

- اعطای وام از محل منابع داخلی IFC
 - مشارکت سرمایه گذاری در پروژه های بخش خصوصی
 - اعطای وام سندیکایی
 - خدمات مدیریت ریسک
 - خدمات جذب سرمایه گذار برای پروژه های بخش خصوصی مشاوره و کمک های فنی
- توضیح این نکته ضروری است که عدم نیاز به تضمین دولت در پروژه های IFC به معنی عدم اطلاع وزارت امور اقتصادی و دارایی نیست. مطابق اساسنامه موسسه هر قرارداد مالی زمانی لازم الاجرا خواهد شد که وزیر امور اقتصادی و دارایی و یا نماینده وی عدم مخالفت خود را با انعقاد قرارداد اعلام نماید.

موسسه توسعه بین المللی

پس از تاسیس بانک بین المللی ترمیم و توسعه بانک جهانی به سال ۱۹۴۴ و دستیابی به اهداف اولیه از تاسیس موسسه موصوف که همانا بازسازی و احیای اقتصادی کشورهای اروپایی آسیب دیده از جنگ جهانی دوم بود، در سال ۱۹۵۰ اعضای بانک جهانی تصمیم گرفتند، جهت سرعت بخشیدن به رشد و توسعه کشورهای فقیر و کم درآمد، کمک های بلاعوض و وام های بدون بهره به کشورهای مذکور اعطا شود. در نهایت موسسه توسعه بین المللی International Development Association، در سال ۱۹۶۰، با اجماع نظر کلیه کشورهای عضو به عنوان بخشی از بانک بین المللی ترمیم و توسعه، ایجاد شد و هر کشور پیش از عضویت در IDA می بایست در وهله نخست به عضویت IBRD درآمده باشد، زیرا علاوه بر همسان بودن کارمندان، تیم اجرایی و مقر این دو موسسه، عملکرد و فعالیت آنها تحت شرایط و استانداردی مشابه، به یک رییس کل مشترک ارایه می گردد. با این حال منابع، میزان و نحوه ارایه تسهیلات اعتباری در IDA و IBRD با هم متفاوت است. تا آغاز سال ۲۰۰۶ میلادی، ۱۶۵ کشور به عضویت موسسه بین المللی توسعه درآمده اند.

پس از لازم الاجرا شدن موافقتنامه موسسه فوق، به سال ۱۹۶۰، با اعطای نخستین وام به کشورهای شیلی، هندوراس، هند و سودان فعالیت آن در سال ۱۹۶۱ میلادی، رسماً آغاز گردید. هم اکنون IDA به کشورهایی که بر اساس آخرین ارزیابی این موسسه در پایان سال ۲۰۰۵ از کشورهای فقیر و کم درآمد، عایدی روزانه هر فرد کمتر از ۱/۰۲۵ دلار بوده و به دلیل ناتوانی ساختار اقتصادی- مالی، توان اخذ وام و تسهیلات اعتباری از IBRD را نداشته باشند، تسهیلات مالی بدون بهره یا با نرخ بهره ناچیز و دوره بازگشت طولانی اعطا می کند. در حال حاضر ۸۱ کشور جهان بر اساس تقسیم بندی جغرافیایی بانک جهانی به صورت بخش آفریقایی، شرق قاره آسیا، کشورهای واقع در آمریکای لاتین و حوزه دریای کارائیب، کشورهای واقع در قاره اروپا و آسیای مرکزی، کشورهای واقع در خاورمیانه و

شمال آفریقا، با دارا بودن ۲/۵ میلیارد نفر جمعیت (نیمی از جمعیت کشورهای در حال توسعه)، حائز شرایط دریافت کمک مالی موسسه IDA می باشند. این در حالی است که قریب به ۱/۵ میلیارد نفر آنها به درآمدی کمتر از ۲ دلار در روز به حیات خود ادامه می دهند. منابع مالی IDA از طریق دریافت حق عضویت، اعانات و مساعدت های مالی اعضای ثروتمند به عنوان کشورهای عمده تامین کننده منابع (نیز تجمیع جریمه دیرکرد کشورهای بهره مند از وام های IBRD و پرداخت به موقع اقساط تامین می شوند. توضیح اینکه برخی از کشورها نظیر ترکیه و کره جنوبی که هم اکنون جزء گروه اهداکنندگان منابع به IDA قلمداد می شوند، در گذشته جزو وام گیرنده از این موسسه، محسوب می شده اند.

موسسه IDA از سال ۱۹۶۰ تاکنون بیش از ۱۷۰ میلیارد دلار به ۱۰۸ کشور واجد شرایط، کمک مالی پرداخت نموده است. این مساعدت ها به منظور تامین اهداف ذیل به کشورهای عضو و دارای شرایط اهدا می شوند:

- ارتقاء کیفیت تحصيلات پایه در کشورهای کم درآمد و فقیر،
- افزایش و فراگیر نمودن خدمات و امکانات اولیه بهداشت و سلامت در جوامع،
- کاهش آلودگی هوا،
- حفاظت از محیط زیست،
- انجام اصلاحات، بهبود و ارتقاء ساختار اقتصادی کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه فقیر به ویژه در بخش خصوصی.

اعتبارات اعطائی IDA، با حداکثر ده سال دوره تنفس و موعد سررسید ۲۰، ۳۵ یا ۴۰ ساله و فاقد سود متعلقه بوده و تنها سود متعلقه به این اعتبارات هزینه اداری ۰/۷۵ درصد برای خدمات اداری و مدیریتی ارائه شده، در خلال انجام طرح می باشد. تسهیلات IDA بر اساس رده بندی درآمدی کشورهای عضو، میزان موفقیت و رتبه بندی کشورها در مدیریت طرح های مشترک پیشین و تعداد پروژه های اولویت دار کشورها با این موسسه، اعطا می گردند.

میگا، آژانس چند جانبه تضمین سرمایه گذاری

حوادثی که در سال های ابتدای دهه ۱۹۸۰ در سطح اقتصاد جهان به وقوع پیوست، کاهش سرمایه گذاری مستقیم خارجی را در پی داشت که از مهمترین علت های آن افزایش خطرات (ریسک های) غیر تجاری یا سیاسی در دنیا بود. شایع ترین خطراتی که سرمایه گذاری مستقیم خارجی را به ویژه در کشور های در حال توسعه تهدید می کرد، جنگ بین کشورها یا شورش های داخلی، نقض قراردادهای دولتی با سرمایه گذاران خارجی و همچنین مصادره اموال و دارایی های سرمایه گذار بود. بروز این وضعیت موجب کاهش شدید میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در دنیا شد. اقتصاددانان مطرح دنیا با مشاهده این وضعیت به فکر تاسیس موسسه ای بین المللی برای جلوگیری از روند فوق افتادند و در این میان تلاش یک اقتصاددان مصری به نام دکتر شبیبانی بسیار موثر و حائز اهمیت بود. به این ترتیب میگا موسسه تضمین سرمایه گذاری چند جانبه Multilateral Investment Guarantee Agency در ۱۲ آوریل ۱۹۸۸ به عنوان بازوی بیمه ای گروه بانک جهانی تاسیس شد. رئیس وقت بانک جهانی، بر اساس این عقیده که موسسه ای وابسته به بانک جهانی با هدف ارائه خدمات عملیاتی و مشاوره ای در ترغیب و حمایت سرمایه گذاری خارجی میتواند به نحو موثرتری منافع مالی و سیاسی کشورهای در حال توسعه و هم کشورهای صنعتی را در جهت توسعه از طریق سرمایه گذاری مستقیم خصوصی جلب نماید، پیشنهاد تشکیل چنین موسسه ای را در اجلاس بانک مطرح نمود. این پیشنهاد در هیات مدیره بانک مطرح و بالاخره در سال ۱۹۸۵ نسبت به تاسیس میگا توافق حاصل گردید. بدین ترتیب، موسسه سرمایه گذاری چند جانبه بعنوان جدیدترین عضو گروه بانک جهانی در سال ۱۹۸۸ تاسیس و عملیات خود را رسماً از سال مالی ۱۹۹۰ آغاز نمود.

گروه بانک جهانی در حقیقت با تاسیس میگا و ایجاد پوشش بیمه ای برای ریسک های غیر تجاری به دنبال افزایش سرمایه گذاری خارجی در جهان بود و در ادامه نیز تا حد نسبتاً زیادی به این مهم نایل آمد. در حال حاضر ۱۶۴ کشور عضو میگا شده اند که بیانگر قدرت اثر گذاری این موسسه در فرایند سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان است. نکته قابل توجه آن که میگا تنها سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشور های در حال توسعه را پوشش می دهد و هم اکنون نیز فعالیت خود را بر تشویق سرمایه گذاری خارجی و حمایت از بخش خصوصی در این کشورها متمرکز کرده است.

استفاده از تضمین میگا

میگا (آژانس چند جانبه تضمین سرمایه گذاری) به عنوان یکی از اعضای گروه بانک جهانی در واقع نوعی موسسه بیمه می باشد و تفاوت عمده آن با دیگر موسسات بیمه ملی یا بین المللی اول در مقررات خاص حاکم بر آن و دوم در نوع ریسک های تحت پوشش است. میگا ریسک های غیر تجاری را تحت پوشش قرار میدهد. مقررات حاکم بر استفاده از تضمین های میگا را می توان به سه بخش تقسیم بندی نمود.

بخش اول: ریسک های تحت پوشش و سرمایه گذاری های واجد شرایط.

بخش دوم: شرایط سرمایه گذار و دولت میزبان.

بخش سوم: مراحل درخواست تضمین و جبران خسارت.

بخش اول: ریسک های تحت پوشش و سرمایه گذاری های واجد شرایط

الف - ریسک های تحت پوشش

طبق ماده ۱۱ اساسنامه میگا، این موسسه سرمایه گذاری های واجد شرایط را در برابر ضرر ناشی از یک یا چند مورد از ریسک های

ذیل تضمین می نماید:

۱- انتقال ارز

هر عمل قابل انتساب به دولت میزبان که موجب محدود شدن امکان تبدیل پول رایج آن دولت به « ارز قابل استفاده به صورت آزاد» یا پول دیگر قابل قبول برای دارنده تضمین شود یا انتقال آن ارز را به خارج از کشور میزبان محدود نماید، ریسک انتقال ارز نامیده شده و تحت پوشش تضمین میگا قرار می گیرد. این نوع تضمین در صورتی اجرا می شود که دولت میزبان به درخواست سرمایه گذار در مورد انتقال ارز در مدت معقول پاسخ ندهد.

۲- سلب مالکیت و اقدامات مشابه هر گونه اقدام قانونگذاری یا اجرایی، فعل یا ترک فعل قابل انتساب به دولت میزبان که دارنده تضمین را از مالکیت یا کنترل یا بهره برداری اساسی از سرمایه گذاری اش محروم نماید، ریسک سلب مالکیت و اقدامات مشابه آن نامیده می شود. البته این ریسک اقدامات غیر تبعیض آمیز عام الشمول را شامل نمی شود که معمولاً دولتها به منظور تنظیم فعالیتهای اقتصادی در سرزمین شان انجام می دهند.

۳- نقض قرارداد هرگونه نفی یا نقض قرارداد از جانب دولت میزبان در برابر دارنده تضمین. این ریسک در مواردی تضمین می شود که (الف) دارنده تضمین به مرجعی قضایی یا داوری جهت ادعای نفی یا نقض دسترسی ندارد، یا (ب) تصمیم مرجع فوق‌الذکر در دوره زمانی معقولی که طبق مقررات آژانس در قرارداد تضمین معین شده، صادر نگردیده باشد، یا این که (ج) چنان تصمیمی را نتوان اجرا نمود.

۴- جنگ و آشوبهای داخلی هرگونه عملیات نظامی یا آشوبهای داخلی در هر بخش از سرزمین دولت میزبان که اساسنامه میگا در آنجا قابل اعمال است.

هیات می تواند به درخواست مشترک سرمایه گذار و کشور میزبان و با کسب « اکثریت خاص » ریسک های غیر تجاری دیگری را نیز تضمین نماید. اما در هیچ موردی کاهش یا تنزل ارزش پول را تضمین نخواهد نمود.

در تضمین سرمایه گذاری، آژانس باید موارد ذیل را احراز نماید:

- ۱- توجیه اقتصادی سرمایه گذاری و اثر آن بر توسعه کشور میزبان.
- ۲- انطباق سرمایه گذاری با قوانین و مقررات کشور میزبان.
- ۳- سازگاری سرمایه گذاری با اهداف و اولویتهای توسعه ای اعلام شده کشور میزبان.
- ۴- شرایط سرمایه گذاری در کشور میزبان، از جمله انجام رفتار عادلانه و منصفانه با سرمایه‌گذاران خارجی و حمایت حقوقی از آنان.

بخش دوم: شرایط سرمایه گذاران و دول میزبان

میگا شرایط خاصی را برای سرمایه گذاران تعیین کرده از جمله این شرایط عضویت دو کشور سرمایه پذیر و کشور متبوع سرمایه گذار در میگا می باشد. به موجب ماده ۱۳ اساسنامه میگا سرمایه گذاران واجد شرایط عبارتند از:

- ۱- شخص حقیقی تبعه دولتی غیر از دولت میزبان باشد.
- ۲- شخص حقوقی، در کشور عضو میگا تاسیس شده و محل اصلی فعالیت آن در همان کشور باشد یا اکثریت سرمایه آن متعلق به دولت یا دولت های عضو یا اتباع آنها یا اتباع باشد، مشروط بر این که در همه موارد مزبور کشور عضو غیر از کشور میزبان باشد.
- ۳- شخص حقوقی، خواه با مالکیت خصوصی یا غیر آن، بر مبنای تجاری فعالیت نماید.

بخش سوم: مراحل درخواست تضمین و جبران خسارت

عملیات میگا را از حیث اجرایی در دو قسمت می توان مورد بررسی قرار داد. در قسمت اول میگا مستقیماً با سرمایه گذار خصوصی سروکار دارد و در قسمت دوم، با دولت میزبان ارتباط دارد. برای استفاده از تضمین میگا ابتدا باید سرمایه گذار درخواست خود را مستقیماً به آژانس ارسال نماید و پس از آن میگا این درخواست را به دولت میزبان اعلام خواهد نمود دولت میزبان بایستی ظرف ۳۰ روز از تاریخ وصول اعلام میگا نظر خود را در این مورد اعلام کند. طبق مقررات میگا عدم اعلام نظر در موعد مقرر به معنای موافقت با صدور تضمین تلقی خواهد شد. میگا در مجموع با بررسی اسناد و مدارک ارسالی و شرایط پروژه نسبت به ارائه تضمین تصمیم خواهد گرفت. شایان ذکر است که مخالفت دولت میزبان با ارائه تضمین باعث خودداری از صدور ضمانت نامه خواهد شد.

سرمایه گذاریهای خارجی به دو گروه تقسیم می شوند گروه اول که بزرگترین گروه است سرمایه گذاری هایی است که مجوز سرمایه گذاری خارجی از هیات سرمایه گذاری خارجی دریافت نموده اند. در مورد این گروه باید به نوع ریسک های تحت پوشش توجه نمود. میگا چهار نوع ریسک انتقال ارز، سلب مالکیت و اقدامات مشابه، نقض قرارداد، جنگ و نابسامانی داخلی را پوشش می دهد و قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی ریسک های انتقال ارز، سلب مالکیت و ملی شدن را تضمین می نماید.

در تعهد نوع دوم یا اخذ تضمین میگا : دو تعهد داریم. تعهد یا قرارداد اول که میان سرمایه گذار و میگا منعقد می شود و متعهد اصلی آن میگا است تعهد دوم قراردادی است فی‌مابین دولت میزبان و میگا که شرایط آن در قرارداد اول و اساسنامه میگا مجموعاً آمده است و با اعلام میگا به دولت میزبان و عدم مخالفت دولت این قرارداد منعقد می‌شود. رابطه میان این دو تعهد به این شکل است که تعهد دوم معلق است بر ایفای تعهد اول یعنی ابتدا باید میگا خسارت سرمایه گذار را بپردازد یا ترتیبی برای پرداخت آن بدهد و سپس خواهان خسارت از دولت میزبان شود قرارداد دوم نوعی عقد معلق است که ایجاد شده ولی تاثیر آن منوط به اجرا قرارداد اول است.

چنانچه متقاضی تضمین میگا خواهان تضمین این موسسه جهت ریسکهای نقض قرارداد یا جنگ و نابسامانی داخلی باشد چون مجوز سرمایه گذاری خارجی این دو نوع ریسک را در بر نمی‌گیرد و احتمالاً بررسی های لازم نیز توسط کارشناسان سرمایه‌گذاری خارجی در این مورد انجام نشده بنابراین اکتفای به مجوز سرمایه گذاری خارجی کافی نبوده و باید بررسی های لازم را انجام داد. چرا که در اینجا تعهد جدیدی برای دولت ایجاد می شود در حالیکه در مورد قبل تعهد قبلی به شکل دیگری تکرار می شد. در اینجا باید بطور دقیق و عنداللزوم با استفاده از کارشناسان سرمایه گذاری خارجی و همچنین استعلام از وزارت خانه های مربوطه به بررسی موضوع پرداخت.

مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری

مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری در سال ۱۹۶۶ با هدف ارتقاء روند سرمایه‌گذاری در سطح جهان تاسیس شد. این مرکز دارای یک شورای اداری و یک دبیرخانه می‌باشد. ریاست شورای اداری بر عهده رئیس بانک جهانی است و از هر کشور یک نماینده در این شورا حضور دارد. وظایف و خدمات مرکز شامل ارائه خدمات مشاوره‌ای، تحقیقاتی و انتشاراتی در خصوص قوانین سرمایه‌گذاری خارجی می‌باشد اما مهمترین و اصلی‌ترین وظیفه این مرکز حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری است. از دیگر فعالیتهای مرکز حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری می‌توان به جمع‌آوری قوانین سرمایه‌گذاری کشورهای مختلف دنیا اشاره نمود که توسط کارکنان این مرکز به روز می‌شوند و با استفاده از این تجربیات از آوریل سال ۱۹۸۶ همه ساله دو بار مجله‌ای تحت عنوان «بررسی قوانین سرمایه‌گذاری» توسط ICSID منتشر می‌گردد که در حال حاضر یکی از بیست مجله مطرح حقوقی و بین‌المللی ایالات متحده می‌باشد. از سال ۱۹۷۸ نیز، مرکز مذکور قوانینی جهت تسهیل حل و فصل اختلافات به قوانین گذشته خود افزوده است. از جمله این قوانین می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- چنانچه یکی از طرفهای درگیر در سرمایه‌گذاری عضو ICSID نباشند، مانعی جهت استفاده از خدمات این مرکز وجود نخواهد داشت.

- چنانچه اختلافات مربوط به سرمایه‌گذاری نباشند، به شرطی که مربوط به تجارت و مبادلات بوده و خصیصه یا ترکیبی از ویژگی‌های سرمایه‌گذاری را داشته باشند که تمایز آنها را با یک مبادله تجاری معمولی مشخص نمایند، می‌توان از خدمات ICSID بهره برد. اجلاس سالانه ICSID همزمان با اجلاس سالانه بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول تحت عنوان اجلاس سالانه شورای اداری ICSID تشکیل می‌گردد و حضور اکثریت اعضاء جهت رسمیت بخشیدن به جلسات آن الزامی است. عضویت در این مرکز، متعاقب عضویت در بانک جهانی صورت می‌پذیرد و هر کشوری که به عضویت IMF و متعاقب آن بانک جهانی درآمده باشد، می‌تواند به عضویت گروههای زیر مجموعه بانک همچون ICSID نیز در آید.

همکاری ایران و موسسات بانک جهانی

دولت ایران در سال ۱۳۲۴ به عضویت بانک جهانی درآمد. اولین وام اعطایی بانک جهانی به ایران در تاریخ ۸ و تا سال ۱۳۵۳، ایران جمعاً ۲۴ بار از بانک جهانی استقراض کرد، کل مبلغ وامهای دریافتی ایران از بانک جهانی تا سال ۱۳۵۳ جمعاً ۶۸۱ میلیون دلار بود.

جمهوری اسلامی ایران در دهه اول پس از انقلاب اسلامی هیچگونه وامی از بانک جهانی دریافت نکرد لیکن بالاخره در سال ۱۳۶۹ پس از زلزله سهمگین رودبار از بانک جهانی تقاضای وام اضطراری کرد و بانک با اعطای وامی به مبلغ ۲۵۰ میلیون دلار به ایران موافقت نمود. اخیراً نیز وامی به بانک خصوصی "کارآفرین" از سوی بانک جهانی پرداخت.

به موجب اصل هفتاد و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: "عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، قراردادهای و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد."

همچنین به موجب اصل یکصد و بیست و پنجم: "امضای عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، موافقت‌نامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولتها و همچنین امضای پیمانهای مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی اوست."

بر اساس اصول فوق، هرگاه دولت در روابط بین‌المللی خود تعهدی را بپذیرد، نیاز به تصویب قوه مقننه دارد. در روابط بین دولتها، عهدنامه حکم قانون را دارد و تنها ضمانت اجرای موثر در حقوق بین‌المللی است. برای اینکه عهدنامه حکم قانون را پیدا کند، امضای نماینده سیاسی یا وزیر مسئول کافی نیست. عهدنامه در صورتی الزام آور است که از طرف دولت به شکل لایحه به مجلس شورای اسلامی ارائه شود و مجلس تصمیم نهایی را در باب تنفیذ آن اتخاذ نماید. ماده ۹ قانون مدنی ایران در باب عهود می‌گوید: "مقررات عهودی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد، در حکم قانون است."

مقررات عهودی که بین دول مقرر می‌گردند، تحت یکی از عناوین ذیل می‌باشند:

الف) عهدنامه یا معاهده، ب) مقاله‌نامه یا پروتکل،

ج) قراردادهای بین‌المللی، د) موافقت‌نامه یا کنوانسیون.

ایران و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه

وامهای بانک مذکور برای گروه کشورمان دارای یک مهلت سه تا پنج ساله (grace period) می‌باشد و مدت بازپرداخت آن حسب نوع پروژه می‌تواند بین ۱۲ تا ۱۷ سال باشد. یک درصد از مبلغ وام در ابتدای امر به عنوان هزینه اولیه (Front end Fee) از مبلغ وام به نفع بانک جهانی برداشت می‌شود. به منظور احراز شرایط دریافت وام از بانک جهانی معمولاً یک تا دو سال زمان برای شناسایی و آماده سازی هر پروژه لازم است و طبق تجربه‌ای که در مورد وامهای قبلی وجود دارد، اجرای پروژه‌ها بین ۵ تا ۷ سال به طول می‌انجامد.

وامهای تصویب شده قبل از انقلاب			
نام پروژه	تاریخ تصویب	مبلغ وام (میلیون دلار)	دستگاه مجری
پروژه برنامه ریزی توسعه ۷ ساله	۲۲ ژانویه ۱۹۵۷	۷۵	
پروژه راه (۱)	۲۹ مه ۱۹۵۹	۷۲	وزارت راه
پروژه بانک توسعه صنعت و معدن ایران	۲۳ نوامبر ۱۹۵۹	۵/۲	
پروژه سد دز	۲۰ فوریه ۱۹۶۰	۴۲	
پروژه راه (۲)	۱۰ ژوئن ۱۹۶۴	۱۸/۵	وزارت راه
پروژه راه (۳)	۲۸ آوریل ۱۹۶۵	۳۲	وزارت راه
پروژه راه های ارتباطی روستایی	۲۸ آوریل ۱۹۶۵	۸/۵	
پروژه بانک توسعه صنعت و معدن ایران	۱۲ جولای ۱۹۶۵	۱۰	
پروژه بانک توسعه صنعت و معدن ایران	۲۶ جولای ۱۹۶۶	۲۵	
پروژه دشت قزوین	۱۷ اکتبر ۱۹۲۷	۲۲	
پروژه بانک توسعه صنعت و معدن ایران	۵ ژوئن ۱۹۶۸	۲۵	
پروژه شبکه آبیاری منطقه دز	۱۸ مارس ۱۹۶۹	۳۰	
پروژه بانک توسعه صنعت و معدن ایران	۶ مه ۱۹۶۹	۴۰	
پروژه صندوق توسعه کشاورزی (۱)	۱۷ فوریه ۱۹۷۰	۶/۵	وزارت کشاورزی
پروژه راه (۵)	۱۶ ژوئن ۱۹۷۰	۴۲	وزارت راه
پروژه مخابرات و ارتباطات (۱)	۱۰ نوامبر ۱۹۷۰	۳۶	
پروژه بانک توسعه صنعت و معدن ایران	۲۸ جولای ۱۹۷۰	۵۰	
پروژه آموزش	۲۷ اکتبر ۱۹۷۰	۱۹	وزارت آموزش و پرورش
پروژه انرژی	۲۷ اکتبر ۱۹۷۰	۶۰	وزارت نیرو
پروژه صندوق توسعه کشاورزی (۲)	۲۵ ژانویه ۱۹۷۲	۱۴	وزارت کشاورزی
پروژه بانک توسعه صنعت و معدن ایران	۲۱ دسامبر ۱۹۷۱	۵۰	
پروژه خطوط لوله	۱۴ دسامبر ۱۹۷۱	۳۲	شرکت نفت
پروژه بنادر (۱)	۲۹ ژوئن ۱۹۷۲	۲۹	
پروژه مخابرات و ارتباطات (۲)	۱۳ مارس ۱۹۷۳	۸۲	
پروژه جمعیت	۱۵ مه ۱۹۷۳	۱۶/۵	
پروژه انتقال نیرو	۶ جولای ۱۹۷۲	۵۱	وزارت نیرو
پروژه بانک توسعه صنعت و معدن ایران	۵ فوریه ۱۹۷۴	۷۵	
پروژه بانک اعتباری صنعت	۱۶ مه ۱۹۷۴	۲۵	
پروژه انرژی (انتقال و توربینهای گازی)	۱۶ مه ۱۹۷۴	۵۸	وزارت نیرو
پروژه بنادر (۲)	۱۶ مه ۱۹۷۴	۶۵	
پروژه حمل و نقل شهری تهران	۷ اوت ۱۹۷۳	۴۲	
پروژه بانک اعتباری صنعت (۳)	۱۳ اوت ۱۹۷۴	۴۰	

شیلات	۱۲/۵	۱۰ سپتامبر ۱۹۷۴	پروژه شیلات
			کل:
۱۲۱۰/۷			

وام های تصویب شده پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا نیمه دوم سال ۱۳۸۵

نام پروژه	تاریخ تصویب	مبلغ وام (میلیون دلار)	دستگاه مجری
پروژه بازسازی مناطق زلزله زده	۱۴ مارس ۱۹۹۱	۲۵۰	بنیاد مسکن
ارتقاء آبیاری	۱۶ مارس ۱۹۹۳	۱۵۷	وزارتین نیرو و جهاد کشاورزی
پروژه سیل سیستان	۲۸ مه ۱۹۹۲	۵۷	سازمان آب و فاضلاب
پروژه ارتقاء کارایی بخش نیرو	۳۰ مارس ۱۹۹۳	۱۶۵	وزارت نیرو
پروژه زهکشی تهران	۲۸ مه ۱۹۹۲	۷۷	شهرداری تهران
پروژه بهداشت و تنظیم خانواده (۱)	۲۵ مارس ۱۹۹۳	۱۴۱/۴	وزارت بهداشت
پروژه بهداشت و تغذیه (۲)	۱۸ مه ۲۰۰۰	۸۷	وزارت بهداشت
پروژه فاضلاب تهران	۱۸ مه ۲۰۰۰	۱۴۵	شرکت آب و فاضلاب تهران
پروژه سد البرز (پاشاکلا)	۲۶ مه ۲۰۰۵	۱۲۰	وزارت جهاد کشاورزی
پروژه آب و فاضلاب شیراز و اهواز	۲۵ مه ۲۰۰۴	۲۷۹	شرکت آب و فاضلاب اهواز و وزارت نیرو
پروژه بهسازی مسکن	۲۵ مه ۲۰۰۴	۸۰	وزارت مسکن و شهرسازی
پروژه مدیریت زیست محیطی	۸ آوریل ۲۰۰۳	۲۰	سازمان حفاظت محیط زیست
پروژه آب و فاضلاب شهرهای شمالی	۲۶ مه ۲۰۰۵	۲۲۴	شرکت آب و فاضلاب تهران
پروژه بازسازی مناطق زلزله زده	۳ ژوئن ۲۰۰۳	۱۸۰	وزارت کشور
پروژه بازسازی مناطق زلزله زده بم و بروات	۲۸ اکتبر ۲۰۰۴	۲۲۰	وزارت مسکن و شهرسازی
موزش فنی و حرفه ای	اوت ۲۰۰۵	۱ میلیون دلار از مبلغ کل وام به صورت پیش پرداخت دریافت شده است.	سازمان فنی و حرفه ای
کل:			۲۴۱۷/۴

کمکهای بلاعوض بانک جهانی

نام پروژه	مبلغ کمک بلاعوض	تاریخ لازم الاجرا شدن	دستگاه اجرایی
مدیریت بازیافت و تبدیل مواد زاید شهر تهران	۸۸۳.۷۵۰ دلار	۲۰۰۲/۹/۲۳ تا ۲۰۰۴ پایان	سازمان بازیافت و تبدیل مواد شهر تهران
حمایتهای اجتماعی	۴۵۰.۰۰۰ دلار	۲۰۰۳/۱۰/۱۱	سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور
ملاحظات جنسیتی در ارزیابی برنامه توسعه	۳۴۱.۰۰۰ دلار	۲۰۰۳/۹/۱۱	مرکز مطالعات زنان دانشگاه تهران
ایجاد شبکه زنان فارسی زبان	۱۰۰.۰۰۰ دلار	۱۳۸۴	مرکز مطالعات زنان دانشگاه تهران
مدیریت پروژه	۳۱۱.۰۰۰ دلار	۱۳۸۴	سازمان سرمایه گذاری و کمکهای اقتصادی و فنی ایران

سکان اقبال کم درآمد در ایران	۴۹۸۰۰۰ دلار	۱۳۸۰	وزارت مسکن
پروژه آب و فاضلاب شش شهر	۵۰۰۰۰۰ دلار	۱۳۸۰	وزارت نیرو (شرکت آب و فاضلاب کشور)

موسسه مالی بین‌المللی

ایران در سال تاسیس IFC - ۱۳۳۵ شمسی - ۱۰ اکتبر سال ۱۹۶۰ با خرید ۳۷۲ سهم به عضویت آن درآمد. ۱۶۵ کشور عضو IDA در ۲۴ گروه کشوری، تقسیم می شوند و ایران در گروه ۱۹ تقسیمات IDA در کنار کشورهای پاکستان، افغانستان، الجزایر، غنا، مراکش و تونس به سرپرستی پاکستان (آقای شجاع شاه) قرارداد. حق اشتراک کشورمان ۱۵/۴۵۵ دلار بوده که ۰/۱ درصد از کل منابع IDA را تشکیل می دهد.

با گذشت زمان ایران سهام دیگری از این موسسه را خریداری کرد که در حال حاضر تعداد سهام ایران ۱۴۴۴ سهم معادل شش صدم درصد از کل سهام موسسه را تشکیل می دهد. سازمان سرمایه گذاری به نمایندگی از دولت جمهوری اسلامی ایران وظیفه هماهنگی فیما بین IFC و دستگاههای داخلی را بر عهده دارد. توضیح این نکته ضروری است که عدم نیاز به تضمین دولت در پروژه‌های IFC به معنی عدم اطلاع وزارت امور اقتصادی و دارایی نیست. مطابق اساسنامه موسسه هر قرارداد مالی زمانی لازم الاجرا خواهد شد که وزیر امور اقتصادی و دارایی و یا نماینده وی عدم مخالفت خود را با انعقاد قرارداد اعلام نماید. از همکاری های ایران و IFC پس از پیروزی انقلاب می توان به شرکت لیزینگ کار آفرین ۵ میلیون دلار آذر ۱۳۸۱، بانک سامان ۱۰ میلیون دلار دی ۱۳۸۳، بانک کار آفرین ۱۰ میلیون دلار دی ۱۳۸۳ اشاره نمود.

ایران درمیگا

در ۵ فوریه ۱۹۹۸ (۱۷ بهمن ۱۳۷۶) تقاضای عضویت ایران در میگا توسط جناب آقای دکتر نمازی وزیر وقت امور اقتصادی و دارایی به این موسسه ارسال شد که در ۶ آوریل ۱۹۹۸ این تقاضا نامه از سوی میگا پذیرفته شد. در ۵ مارس ۲۰۰۲ (۱۴ اسفند ۱۳۸۰) معاهده میگا توسط جناب آقای دکتر خزاعی به نمایندگی از دولت جمهوری اسلامی ایران امضا شد. در ششم مهر ماه ۱۳۸۱ معاهده عضویت به تصویب هیات وزیران رسید که این مصوبه در تاریخ ۲۵ خرداد ۱۳۸۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

در مورخه چهارم تیر ماه ۱۳۸۳ و پس از تصویب الحاق به این معاهده در سوی شورای نگهبان، جمهوری اسلامی ایران رسماً عضو این موسسه شد.

در حال حاضر وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی نماینده^۱ ایران و معاون محترم وزیر و رئیس سازمان سرمایه گذاری و کمک های اقتصادی و فنی ایران نماینده جانشین^۲ در میگا هستند.

سهام ایران در میگا

سهام شرکت تمام اعضا با توجه به میزان سهام در بانک IBRD تعیین می شود و به این ترتیب کل سهام ایران در میگا ۱۷ میلیون و ۹۵۰۰ هزار و ۳۸۰ دلار آمریکا است که در مجموع ۱۶۵۹ سهم را شامل می شود. از این میزان ۷/۵ درصد به صورت ارزی و ۲/۵ درصد به صورت ریالی به حساب میگا واریز شده است. ۱۰ درصد نیز به صورت سفته ارزی نزد میگا است و ۸۰ درصد مابقی به صورت عندالمطالبه (قبول تعهد پرداخت) است. از نظر تعداد حق رای، ایران با در اختیار داشتن ۱۸۳۶ حق رای، بیست و یکمین کشور در این موسسه است که این میزان ۰/۹۶ درصد از کل تعداد حق رای (۱۹۷ هزار و ۴۹ رای) میگا را شامل می شود.

پروژه های تضمین شده

^۱. GOVERNOR

^۲. ALTERNATE

در حال حاضر میگا دو پروژه را در ایران تحت پوشش بیمه ریسک‌های سیاسی قرار داده است. پروژه «پتروشیمی مهر» با مشارکت شرکت های Itochu از ژاپن و CCC و NPPC از تایلند به عنوان طرف خارجی و شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران (NPC) در منطقه عسلویه به عنوان اولین پروژه تضمین شده در ایران توسط میگا، با هدف تولید پلی اتیلن سنگین در دست اجرا است. این پروژه ۳۴۴ میلیون دلاری پس از تایید رئیس کل محترم سازمان سرمایه گذاری از طرف دولت ایران در دهم خرداد ماه ۱۳۸۴ به تصویب هیات مدیره اجرایی بانک جهانی رسید و میگا ۱۲۲ میلیون دلار سهم طرفین خارجی را برای ریسک های نقض قرارداد و جنگ و آشوب های داخلی تضمین کرد. این پروژه در قبال خطرات یاد شده به مدت ۱۵ سال تضمین شده است .

پروژه "گونی بافی و بسته بندی جسور" نیز به عنوان دومین پروژه پس از تایید رئیس کل سازمان سرمایه گذاری در ۲۵ تیر ماه ۸۳ توسط میگا تضمین شد.

ایران و مرکز بین المللی حل و فصل اختلافات سرمایه گذاری

مهمترین و اصلی ترین عامل در جذب سرمایه گذاران خارجی، فضای مناسب موجود در داخل کشور میزبان خواهد بود و سرمایه گذاران در نهایت تمایل خواهند داشت، هیچ گونه اختلافی در امر سرمایه گذاری با کشور میزبان وجود نداشته باشد تا با اطمینان خاطر بتواند به امر سرمایه گذاری خود بپردازد و برای سرمایه گذار تنها موافقت دولت میزبان با داوری در مرکزی بین المللی کفایت خواهد کرد.

روند سرمایه گذاری خارجی کنونی در کشور به گونه ای است که تاکنون نیاز به حل و فصل اختلافات در محاکم بین المللی بوجود نیامده است. اما در کلیه موافقت نامه های سرمایه گذاری منعقد فیما بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سرمایه گذاران خارجی، حل اختلافات در محاکم بین المللی و همچنین ICSID ذکر گردیده است .

از اصول قانون اساسی و قانون مدنی ایران، چنین استنباط می گردد که جهت عضویت در ICSID در ابتدای امر می بایستی نامه ای مبنی بر دلایل توجیهی عضویت در مرکز فوق الذکر با امضاء بالاترین مقام مسئول این سازمان به وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی ارسال گردد.

وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی نیز طی ارسال نامه ای به معاون اول رئیس جمهور پیشنهاد این سازمان را جهت عضویت دولت در ICSID مطرح خواهد نمود و سپس طرح موصوف در هیات دولت و مجلس شورای اسلامی مطرح خواهد شد. متعاقب تصویب مجلس، طرح مذکور در شورای نگهبان بررسی و لازم الاجرا می گردد.

فرآیند اخذ تسهیلات بانک جهانی در ایران

وزارت امور اقتصادی و دارایی از طریق سازمان سرمایه گذاری و کمکهای اقتصادی و فنی ایران، هماهنگ کننده کلیه فعالیتهای گروه بانک جهانی (World Bank Group) در ایران بوده، وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی به عنوان نماینده دولت جمهوری اسلامی ایران (Governor) در هیات عامل معاون وزیر در امور بین الملل نیز به عنوان جانشین نماینده^۳ در تصمیم گیری های هیات نمایندگان شرکت می نمایند.

کشورمان در تاریخ 17/11/1324 به عضویت بانک جهانی درآمد و از طریق پذیره نویسی سهام بانک، هم اکنون دارای ۲۳/۶۸۶ سهم (۱/۴۸ درصد از کل سهام بانک جهانی) به ارزش ۲.۸۵۷ میلیون دلار آمریکا، می باشد. بابت این میزان سهم، مبلغ ۱۷۵.۸ میلیون دلار از سوی ایران به بانک پرداخت شده و مابقی تنها در صورت نیاز بانک به تقویت منابع مالی خود و بر اساس روال قانونی خاصی پرداخت خواهد شد. بر اساس این میزان سهام، قدرت رای ایران در بانک جهانی برابر با ۱/۴۸ درصد از کل آراء می باشد. ایران از زمان عضویت در بانک جهانی تاکنون با استفاده از منابع مالی آن بانک اقدام به اجرای ۳۳ پروژه تا پیش از انقلاب اسلامی به ارزش ۱۲۱۰ میلیون دلار و ۱۵ پروژه بعد از انقلاب اسلامی به ارزش ۲۲۰۲ میلیون دلار نموده است. پروژه های مذکور عمدتاً در بخشهای آب و فاضلاب، حمل و نقل، انرژی، بهداشت، حمایت های اجتماعی و بازسازی مناطق زلزله زده بوده است. همچنین، جمهوری اسلامی ایران توانسته است برای اجرای ۴ پروژه دیگر، از کمکهای بلاعوض آن بانک به میزان ۱/۸ میلیون دلار استفاده نماید. بانک جهانی پس از انقلاب، در تابستان سال ۱۳۶۹ به دنبال وقوع زلزله در استان های گیلان و زنجان و با تدارک پروژه اضطراری بازسازی

^۳ . Alternate Governor

مناطق زلزله زده فوق‌الذکر و پس از نهایی شدن گزارش وضعیت اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، در بهار سال ۱۳۷۱ به طور رسمی ارتباط کشورمان را مجدداً از سر گرفت.

بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه به کشورهای عضو با درآمد متوسط، از جمله ایران و یا به سازمانهای دولتی یا خصوصی این کشورها در قالب وام مستقیم به دولت و یا با تضمین دولت وام پرداخت می‌کند. تخصیص وام به بخش خصوصی چنانچه با نظارت دولت باشد و از قبل پیش‌بینی‌های لازم برای بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات تدارک شده باشد، بلامانع می‌باشد. لازم به ذکر است که ایجاد تعهد در قوانین برنامه توسعه و متعاقب آن در بودجه سنواتی مشخص می‌گردد و استفاده از وامهای بانک جهانی نیز در چارچوب مربوطه امکانپذیر می‌باشد.

در حال حاضر با توجه به تجربیات پیشین، سقف استفاده از وامهای بانک جهانی در هر سال تا سقف ۵۰۰ میلیون دلار پیش بینی می‌شود و سقف وام اختصاصی برای هر طرح متغیر می‌باشد و به نوع پروژه بستگی دارد، چنانکه در برخی طرحها این رقم حدود ۲۰ میلیون دلار و در برخی بیش از ۲۰۰ میلیون دلار بوده است که می‌توان گفت سقف مشخصی برای این منظور پیش بینی نشده و چنانچه طرحها مکمل یکدیگر باشند رقم اختصاص یافته برای چند پروژه ای که در یک راستا باشند می‌تواند از این رقم نیز افزایش یابد. اختصاص مبلغ وام تنها مختص به پروژه های جدید و یا دولتی نیست و این وام به طرحهای نیمه تمام یا خصوصی نیز در صورت احراز شرایط مورد نظر دریافت وام از بانک جهانی می‌تواند تعلق گیرد. اما این نکته حائز اهمیت است که در کلیه طرحها بدون توجه به نوع آن، مطالعات فنی و شناسایی طرح باید همانند کلیه طرحهای دیگر صورت پذیرد. از آنجا که انتخاب پروژهها با مطالعات کافی اقتصادی، مالی و مدیریتی (Feasibility Study) همراه است، نتایج بررسی پروژههایی که با کمک بانک در کشورهای در حال توسعه به مرحله اجرا گذارده شده، گویای موفقیت نسبتاً خوب این پروژه هاست.

کشورها در اجرای پروژه های مختلف با همکاری بانک جهانی از عملکردهای مختلفی برخوردار بوده‌اند به طوری که برخی از پروژهها با عملکرد بسیار خوب ارزیابی شده و برخی دیگر نیز از عملکرد مطلوبی برخوردار نبوده‌اند. با نگاهی به جداول آماری بانک جهانی می‌توان به وضوح دریافت که کشور ما در پروژه ها و برنامه های خود در مجموع وضعیت بهتری در مقایسه با کشورهای همسایه خود از نظر جذب وامهای اعطایی داشته است.

منابع و مراجع

[۱] صندوق بین‌المللی پول، "بانک جهانی" ارگان های بسط و تداوم نظام سرمایه داری در جهان!، محسن نوربخش،

<http://www.zendagi.com>

[۲] آشنایی با بانک جهانی، همشهری آنلاین، سالومه ابطی، <http://www.hamshahrionline.ir/>

[۳] نگاهی به بانک جهانی، اداره کل بازرگانی کشورهای عربی و آفریقایی، خرداد ماه ۱۳۸۶، <http://fa.tpo.ir/ParsDesign/>

[4] www.miga.org

[5] www.ifc.org

[6] www.worldbank.org

[7] <http://www.npsnfs.com>

[8] <http://www.investiniran.ir>

[9] <http://fa.wikipedia.org>